

„Poate că Roma n-a pierit,
de vreme ce n-au pierit
romani.“

Ca mărturie a originilor, mai bine zis a sfârșitului, ar fi această fotografie făcută în vara lui 1918, pe care Marcel Antonetti s-a încăpățânat degeaba s-o tot privească de-a lungul vietii, fără să înțeleagă ce lipsea din ea. Cei cinci frați și surori pozează toți împreună cu mama. Împrejur, totul e de un alb lăptos, nu se distinge nici podea, nici perete, iar ei parcă plutesc ca niște spectre în ceața stranie ce stă să-i cuprindă și să-i înghită. În rochia de doliu, ea stă fixă și fără vîrstă, cu un turban închis la culoare pe cap și cu mâinile aşezate pe genunchi, fixând atât de intens un punct de dincolo de obiectivul aparatului de fotografiat, încât pare indiferentă la tot ce o înconjoară – fotograful și instrumentele lui, lumina de vară, copiii ei, Jean-Baptiste purtând o beretă cu pampon, și care se lipește temător de ea, strâns în costumul de marină care i-a rămas mic, apoi cele trei fiice mai mari, aliniate în spatele ei, toate țepene în hainele de sărbătoare, cu brațele strânse pe lângă corp și, singură în primul plan, fata cea mai mică, Jeanne-Marie, desculță și cârpită, cu fetișoara palidă și bosumflată

ascunsă de părul lung și nepieptănat. De câte ori întâlnește privirea mamei sale, Marcel are senzația irepresibilă că lui anume î se adresează, că-l căuta deja cu privirea acolo, în limbul unde se află încă, nenăscut. Fiindcă în această fotografie surprinsă în vara toridă a lui 1918 în curtea școlii, de un fotograf ambulant care-ntinsește un cearceaf alb pe o capră de lemn, Marcel contemplă spectacolul proprietății absențe. Sunt acolo toți cei care în curând aveau să-l înconjoare cu grija și, poate, cu dragostea lor, dar, la drept vorbind, niciunul nu se gândește la el. și nimeni nu-i duce lipsă. Și-au scos din dulapul burdușit de naftalină hainele de sărbătoare, pe care nu le pun niciodată și, înainte de a păși cu toții bucuroși că se întâmplă în sfârșit ceva care-i scoate din monotonia și singurătatea acelor ani de război, a trebuit să-o împace pe Jeanne-Marie, care are doar patru ani și nu are nici rochie nouă, nici încălțări. Curtea școlii e plină de lume. În căldura teribilă, fotograful a făcut toată ziua portrete de femei și copii, de infirmi, de bătrâni și de preoți, care au defilat prin fața obiectivului, dormici să aibă și ei un moment de răgaz, iar mama și frații lui au așteptat răbdători la coadă, ștergându-i din când în când lacrimile lui Jeanne-Marie, căreia-i e rușine desculță și cu rochia găurită. Când să facă poza, n-a vrut nicicum să se așeze în rând cu ceilalți și a trebuit să-l lase să stea în față singură, în picioare, pitită după pletele zburlite. S-au adunat cu toții, dar el, Marcel, nu e acolo. și totuși, printre-o miraculoasă și de neînțeles simetrie, după ce i-a condus unul câte unul la groapă, ei mai există acum doar prin el și prin privirea lui încăpătanată. El, la care niciunul nu se gândeau în timp ce și tineau respirația când fotograful scotea capacul obturatorului, și care e acum singura lor pavăză, fragilă, împotriva neantului. De aceea continuă să scoată fotografie din sertar și o păstrează cu grijă, deși o detestă, cum a detestat-o de fapt dintotdeauna, iar dacă într-o bună zi va neglijă să-o facă, din ei n-o să mai rămână nimic, fotografie va redeveni o aglomerare de pete negre și gri, iar Jeanne-Marie va înceta pentru totdeauna să mai fie o fetiță de patru ani. Le aruncă uneori priviri furioase, și vine să le reproșeze opacitatea,

ingratitudinea, indiferența, dar întâlnește privirile mamei și își închipuie că-l poate vedea până și în limburile unde sunt ținuți captivi copiii nenăscuți și că-l așteaptă, chiar dacă, în realitate, Marcel nu este și nu a fost niciodată cel pe care-l caută cu disperare din priviri. Fiindcă, mult dincolo de obiectivul aparatului de fotografiat, ea îl cauță din ochi pe cel care ar trebui să-i stea alături, în picioare, și a cărui absență este atât de orbitoare, încât îți vine să crezi că fotografia a fost făcută în vara aceea fierbine a lui 1918 tocmai ca să o facă vizibilă și să-i păstreze urma. Tatăl lui Marcel căzuse prizonier în Ardeni în cursul primelor lupte și muncea de la începutul războiului într-o dintre minele de sare din Silezia de Jos. La fiecare două luni, trimitea o scrisoare pe care i-o dicta unuia dintre camarazi, și pe care copiii o citeau înainte să i-o traducă mamei cu voce tare. Scrisorile ajungeau atât de greu, încât le era întotdeauna frică să nu fie doar ecoul vocii unui mort, purtat de o mâna străină care scrie. Dar n-a murit. Se va întoarce în sat în vara lui 1919, la timp ca Marcel să-si poată face intrarea în scenă. Genele îi arseseră, unghiile de la mâini păreau mâncate de acid, iar de pe buzele lui crăpăte ridicau fâșii de piele moartă, de care nu va mai scăpa niciodată. Cu siguranță, și-a privit copiii fără să-i mai recunoască, nu și nevasta, care nu se schimbase aproape deloc, pentru că n-a fost niciodată cu adevărat Tânără și nurlie, aşa că a strâns-o la piept, chiar dacă Marcel n-a înțeles niciodată ce a putut împinge unul spre altul aceste două trupuri uscate și hărtănite, nu putea fi vorba nici de dorință, nici măcar de instinctul animalic, a fost poate numai pentru că Marcel avea nevoie de îmbrățișarea lor ca să scape din limburile unde păndeau de mult să se nască. La chemarea lui tacută au răspuns probabil când s-au strecurat atunci unul spre celălalt în întunericul din cameră, fără zgromot, ca să nu le atragă atenția lui Jean-Baptiste și lui Jeanne-Marie care se prefăceau că dorm, lungi pe saltea într-un colț al odăii, cu inimile bubuind în fața misterioaselor zgomote și suspine răgușite, pe care le identificau fără să le poată da nume, copleșiți de amploarea tainei care amesteca în proximitatea lor atâtă

violență și intimitate, în timp ce părinții lor se istoveau unul pe altul frecându-și cu furie trupurile, răsucindu-se și storcându-și carnea secătuită în căutarea vechilor izvoare, împuținat de tristețe, de doliu și de sare, ca să găsească acolo, în adâncul trupurilor lor, ultimele ochiuri de umezeală vâscoasă, fie și o dâră subțire, o picătură cât de mică de fluid în care poate încolții ceva. Și atâtă s-au străduit, încât acea unică picătură a tășnit condensându-se în ei, făcând posibilă viața, deși ei însăși abia mai trăiau. Marcel a crezut mereu, s-a temut că n-a fost de fapt dorit, ci pur și simplu impus de o necesitate cosmică impenetrabilă, care n-a putut decât să facă să se aprindă viața în pântecele sec și ostil al mamei sale, în vreme ce dinspre mare, peste câmpiile mlăstinoase, venea un vânt urât miroitor, cu tot cu miasmele gripei ucigașe care a măturat satele și a aruncat în gropi săpate la repezeala zeci de trupuri ale celor care scăpaseră din război. Nimic n-a putut-o opri, a bântuit ca musca veninoasă din poveste, apărută dintr-o blestemată de căpătană care putrezise și din care a ieșit într-o dimineață prin orbitele goale ca să-și împrăștie respirația otrăvitoare și să se îngăseze cu viețile oamenilor, până s-a făcut atât de mare, încât umbra-i acoperea în întregime valea și doar sabia Arhanghelului putea s-o doboare. Arhanghelul se întorsese acum de mult în cer, rămânând surd la rugăciuni și la procesiuni, își întorsese fața de la cei care mureau pe rând, mai întâi cei mai slabii, copiii, bătrâni, femeile gravide. Doar mama lui Marcel rămânea dreaptă, neclinată și tristă, iar vântul care sufla neîncetat împrejur îi ferea căminul de molimă. Cu câteva săptămâni înainte de nașterea lui Marcel, vântul s-a oprit, făcând loc liniștii care se aşternea peste câmpiile pline de mărăcini și buruieni, peste zidurile prăbușite, peste stânilor pustii și peste morminte. Când l-au scos din pântecele mamei, Marcel a rămas minute în sir moale și tăcut, înainte să scoată primul țipăt, anemic și scurt, și trebuiră să-i vină chiar lângă buze ca să simtă fricelul de respirație caldă, nelăsând nicio urmă pe oglinoară. Părinții s-au grăbit să-l boteze. S-au așezat lângă leagăn privindu-l ca și cum l-ar fi pierdut deja, și așa aveau

să-l privească de-a lungul întregii lui copilării. La cea mai mică fierbințeală ori greață, la orice acces de tuse îl vegheau ca pe un muribund, găsind în fiecare vindecare o minune care nu puteai spera să se repete, căci nimic nu se consumă mai repede ca mila lui Dumnezeu. Dar Marcel se vindeca mereu și continua să trăiască, la fel de încăpățanat pe cât era de firav, ca și cum în intunericul uscat din burta mamei sale ar fi învățat deja cum să-și folosească mai bine puținele resurse în slujba unei unice și epuizante misiuni: să supraviețuiască până la a deveni invulnerabil. Mereu îi dădea târcoale un demon de a cărui victorie părinții se temeoau foarte tare și care l-ar fi putut lăsa fără viață în patuț. Vlăgit de veșnice dureri de cap și de pântecăraie, Marcel știa că nu va fi așa, că n-o să-i reușească nici dacă izbutea să i se cuibărească înăuntru și să aprindă focul ulcerului care-l făcea să scuipe sânge, de a trebuit un an întreg să lipsească de la școală. Și demonul nu învingea, Marcel se ridică iar și iar. Chiar dacă încă simțea în stomac o mâncă pregătită să-i sfâșie cu degete ascuțite mucoasa delicată, asta era viața lui, mereu amenințată și totdeauna triumfatoare. Își drămuia puterile, simțăminte, mirările și nu-i bătea inima când Jeanne-Marie venea să-l caute strigând: Marcel, vino repede, e un hoț în dreptul fântânii. N-a clipit nici când l-a văzut trecând pe primul biciclist pe care-l pomenise vreodată satul lor, care mergea pe drum de înghițea pământului, cu pulpanele surtucului fluturându-i înapoi ca aripile unei berze, și își privea impasibil tatăl sculându-se în zori ca să lucreze pământurile altuia și să îngrijească de vite care nu erau ale lui, în timp ce pretutindeni răsăreau monumente cu femei de bronz, împingând înainte, cu demnă hotărâre, copiii hărăziți să fie sacrificați patriei. Lângă ele se vedea soldați căzuți cu gura deschisă, dar cu drapelul în mâini, ca și cum, după ce plătiseră prețul de carne și de sânge, mai trebuia și să dea lumii aproape moarte tributul de simboluri de care era nevoie ca să dispară cu totul și să lase loc în sfârșit lumii noi. Nu se întâmpla însă nimic, o lume pierise pur și simplu fără să fie înlocuită cu alta, bărbații lăsați de izbeliște intr-o lume inexistentă

continuau comedia reproducerei și a morții, surorile mai mari ale lui Marcel se măritau una după alta și, sub implacabilul soare mort, mâncam chiftele de pesmet și beam vin prost, silindu-ne să zâmbim ca și cum avea să fie iarăși bine, ca și cum femeile aveau să zămislească iarăși o lume nouă, prin copiii lor. Dar nu, nu se întâmpla nimic, timpul nu aducea mai mult decât succesiunea monotonă a anotimpurilor care semănau între ele și care nu promiteau altceva decât blestemata lor continuitate. Cerul, munții și marea încremeneau în ochii ficșii ai stârvurilor de animale zăcând slăbănoage pe malurile apelor, în praf sau noroi. În case, aceleași priviri trimise înapoi de oglinzi, în lumina slabă a lumânărilor, aceleași abisuri săpate pe chipuri de ceară. La căderea nopții, ghemuit în fundul patului, Marcel își simțea inima strânsă de-o frică mortală, pentru că noaptea adâncă și tăcută nu era prelungirea normală și trecătoare a zilei, ci ceva însăvârmătător, o stare fundamentală în care, după un efort epuizant de douăsprezece ore, pământul cădea fără să-și mai revină. Zorile nu erau decât o amânare, iar Marcel pleca spre școală oprindu-se adesea în drum ca să vomite sânge și promițându-și să nu-i sufle o vorbă mamei, care l-ar fi obligat să se pună în pat și s-ar fi rugat în genunchi lângă el după ce i-ar fi pus pe burtă comprese fierbinți. Nu mai voia să-și lase demonul să-l smulgă de la singurele lucruri care-i făcea plăcere, lecturile învățătorului, hărțile colorate și măreția istoriei, inventatorii și savanții, copiii salvați de turbare, regii și prinții lor moștenitori, tot ce-l făcea să mai credă că de partea cealaltă a mării exista altă lume, o lume adevărată, palpitând de viață, în care oamenii mai știau să facă și altceva decât să-și prelungească viața de suferință și dezagregare, o lume care mai putea inspira și alte dorințe decât aceea de a o părăsi cât mai iute, căci de partea cealaltă a mării, era sigur, se sărbătorea deja de mulți ani răsăritul lumii noi, în care avea să intre în 1926 Jean-Baptiste, mintind asupra vârstei ca să se poată angaja, și astfel să steargă marea și să descopere dincolo de ea, alături de alții flăcăi plecați și ei cu sutele de-acasă, fără ca părinții lor resemnați și

triști să-i mai poată opri, cum poate fi o lume adevărată. La masă, lângă Jeanne-Marie, Marcel mâncă închizând ochii ca să-l regăsească pe Jean-Baptiste acolo, pe oceanele lui fabuloase, unde pluteau corăbiile ușoare ale piraților, prin orașele pagâne pline de cântece, de fum și de zarvă și prin pădurile înmirămate mișunând de animale sălbaticice și de sălbatici fioroși care l-ar fi privit pe fratele său cu spaimă respectuoasă, ca pe Arhanghelul de neînfrânt, cel care învinsese molima și care se înrolase din nou în salvarea oamenilor. La catehism asculta tăcut minciunile Evanghelistului, căci el știa ce era o apocalipsă și că, la sfârșit, cerurile nu se vor deschide, n-ori să fie nici cavaleri, nici trămbițe, nici numărul fiarei, doar liniștea, care facea să pară că nu se întâmplase nimic. Nu, nu se întâmplase nimic, anii curgeau precum nisipul și tot nu se petreceau nimic, iar acest nimic își intindea puterea domniei oarbe peste toate, o domnie mortală și fără ieșire, despre care nimeni nu putea spune când a început. Căci lumea dispăruse deja la momentul când a fost făcută această fotografie, în vara lui 1918, tocmai pentru ca să rămână măcar o urmă drept dovadă că a existat, dar și, în același timp, că a dispărut fără să fi băgat cineva de seamă, și tocmai absența ei s-a impregnat atunci pe hârtia fotografică, odată cu sărurile de argint, cea mai enigmatică și mai intensă absență pe care Marcel avea să-o contemplă întreaga lui viață, urmărindu-i conturul în albea láptoasă a fundalului, pe chipul mamei sale, al fraților și surorilor lui, pe mutrița bosumflată a lui Jeanne-Marie, în puținătatea bietelor lor prezențe omenești lăsate să plutească fantomatic, fiindcă pământul parcă fugise de sub picioarele lor, într-un spațiu infinit și abstract, fără ieșire și lipsit de repere, și de care nu-i putea salva nici măcar dragostea ce-i unea, căci în absența lumii până și dragostea e neputincioasă. De fapt, nu știm deloc ce e lumea și de ce anume depinde existența ei. Legea misterioasă care o face să apară, să crească și să moară este poate înscrisă undeva în univers. Dar știm un singur lucru: pentru ca o lume nouă să se nască, trebuie mai întâi să moară cea veche. Si mai știm că intervalul care